

21. Numeri et litterae (cap. I–XVIII)

Quibus litteris significantur numeri? Litterae septem quibus numeri significantur sunt C, D, I, L, M, V, X. Littera I significatur numerus 'unus', V 'quinque', X 'decem', L 'quingenta', C 'centum', D 'quingenti', M 'mille'. Ecce magnus numerus in quo omnes numerorum litterae iunguntur: MDCLXVI = mille sescenti sexaginta sex [= 1666].

Si bis scribuntur litterae I, X, C, M, significantur numeri 'duo' II, 'viginti' XX, 'ducenti' CC, 'duo milia' MM. Si eadem litterae ter scribuntur, numeri significantur 'tres' III, 'triginta' XXX, 'trecenti' CCC, 'tria milia' MMM.

Si ante V et X ponitur I, fiunt numeri 'quattuor' IV et 'novem' IX; si X ante L et C ponitur fiunt numeri 'quadragesima' XL et 'nonagesima' XC. Numeri 'sex', 'septem', 'octo' significantur cum ad V adduntur I, II, III: VI, VII, VIII. Hi omnes numerorum litterae adduntur ad litteras X, L, C, D, M.

Diodorus magister discipulos suos et litteras et numeros docet. "Ecce" inquit "tres litterae: X, C, M. Quaeque littera numerum significat. Quos numeros?"

Titus: "Littera X numerum 'decem' significat, C 'centum', M 'mille'."

Magister: "Dividite quemque numerum in dimidias partes! Quid est dimidium 'decem', dimidium 'centum', dimidium 'mille'?"

Sextus: "Dimidium decem est quinque, dimidium centum quinquaginta, dimidium mille quingenti."

Magister: "'Quingenti', non 'quingenti'! Quomodo hi numeri breviter scribuntur?"

Sextus "'Quinque' scribitur littera V, 'quingenta' L, 'quingenti' D."

Magister: "Prone tabulam et stilum, Marce, et scribe X bis et ter!"

Marcus bis X scribit: XX, tum eandem litteram ter scribit: XXX.

Magister: "Quos numeros scribis?"

Marcus: "Scribo numeros 'duodecim' et 'tredecim'."

Magister: "O Marce! quam stulte respondes! 'Duodecim' et 'tredecim' scribuntur XII et XIII, non XX et XXX! Iis litteris significantur numeri 'viginti' et 'triginta'. Iam scribe 'quadragesima' et 'quingenta'!"

Marcus X scribit quater: XXXX, et quinquies: XXXXX.

Magister: "Prave scribis! Non oportet toties X scribere, nam 'quadragesima' scribitur XL et 'quingenta' breviter scribitur L."

Sextus: "Littera L non modo numerus significatur, sed etiam praenomen, id est 'Lucius'. Itemque litteris M et C significantur praenomina 'Marcus' et 'Gaius'. Cur praenomen 'Gaius' scribitur littera C, non G?"

Magister: "Quia antiquis temporibus una littera erat C significans et C et G."

Sextus: "Ergo numerus QVINGENTI tunc erat QVINCENTI!"

Magister: "Recte dicis. At nunc additur parva linea quae litteram G, non C, esse significat."